

Debreczen tanügye és az izraeliták.

Nem az antiszemitizmus fogatja velem a tollat, hogy a fenti tárgyat a nyilvánosság színe elé vigyem, de teszem azt tisztán tanügyi szempontból, melynek talán egy kis gazdasági háttérre is lesz, mert a szellem az anyagtól a gyakorlati élet egyetlen terén sem választható szét.

Nem rég jelent meg a polgármesteri múlt évi jelentés városunk helyzetéről s a füzet végén igen nagy gonddal összesített táblás kimutatás van a városi tanügyi viszonyokról, mely kétségtelenül a tanfelügyelő tollából került ki.

E rovat igen sok fontos adatot szolgáltat, a melyek közül többet volna nagyon jó feldolgozni, de ezuttal egy különös — a fent kitett czim szerinti — tárgyhöz akarunk szólni.

Megkivánom jegyezni, hogy antiszemita nem vagyok oly értelemben, a mint sokan e szót „antiszemitá” magyarázzák; de ha e szó „antiszemitizmus” nem egyebet jelent, mint a hátramaradás, a sötét eszmékért rajongó fanatizmus ellenségét, ha ez egyértelmű a jog és kötelezettség egyenlősítésének barátságával, akkor antiszemita vagyok. De ha ez vallásgyűlöletet, vagyonirigységet jelent, akkor nem vagyok — antiszemita. Így nem is magyarázhatja senki az antiszemitizmust, csak epen azok, a kik a társadalomban harcztot akarnak azért, hogy e harcztokozta romokon mint üldözött vértanúk, maguknak kiváltságot szerezzenek.

Azonban e tárgy fejtegetése ide nem tartozik, de jónak látam előre bocsátani, mert oly dolgokat mondandók, a melyeknek az igazságot nem szerető ellogultság más értelmet szeretne tulajdonítani, mint a mit én akarok.

Polgármesterünk jelentése szerint van izraelita tanköteles (6—12 éves) fiú 227, leány 219; (13—15 éves) fiú 154, leány 42; összesen 642. Nagyon figyelemre méltó szám, mely ekesen mutatja, hogy mily erőteljes részt képez városunkban az izraelita hitték száma.

Es szemben ezen nagy számmal, van-e felekezeti iskolák az izraelitáknak? Nincs. De van két magán intézetek, a mi persze magán vállalkozók kezében van s így első sorban a megelhetésre adnak módot s csak ezután jönnek a pedagógiai dolgok tekintetbe. E két iskolába, mint a tanfelügyelői adatok mutatják, 197 növendék jár; tehát a 642 tankötelessből izraelita iskolába nem jár 445 gyermek. De mint az előttem fekvő adatok igazolják, 92 izr. gyermek nem is részese semmilyen iskolázásban.

Már most vegyük az eddigi adatokat. Ezek szerint már leszámoltunk 197-tel mint izr. iskolába járó és 92-vel, mint sem ilyenbe, sem máshova nem járó, összesen 289 gyermekkel. De mi történik ama 353 gyermekkel, a kik sem egyik, sem másik izr. iskolába nem járnak? Felelet: járnak a ref. egyház által fenntartott elemi iskolákba, vagy felső leányiskolába, és amazokban élvezik az ingyenoktatás alásádsát.

Nem az irigység beszél belőlünk; óh nem. Tudjuk nagyon jól, hogy van az izraeliták közt igen sok adózót, — de kérdjük,

megfelel-e az általok viselt teher annak, a mit csak gyermekeik nevelésénél élveznek?

Nem akarom itt azt is kifejezni, hogy főgymnasiumunkban, az oly aránylag csekély tandíj mellett, hány izr. ifju szívja magába a tudományt, de annyit állíthatok — és állítomhoz az adatokat a főgymm. értesítőjéből vettem, hogy egy osztályban arány volt a növendékek száma, miszerint parallel osztályt kellett felállítani s az alkalmazott tanerő fizetése ránehezedik a protestáns ösők által tett kegyes alapítványokra. — Nem panaszok mondok, de hol vannak gazdag izraelitáink áldozataikkal? Vannak, kik százezerre állnak, milliót érő vagyonuk van, gyermekek is van és mégis mit áldoznak a főiskolára? Semmit! Vagy megfizetik a tandíjt, de mikor öszönként kéregetnek az iskola számára, vagy nem adnak semmit, vagy oly csekélységet, mely elenyészik a ref. egyház szegénysorsu tagjainak áldozata mellett.

De megint nem panaszok mondtam ezt. Oda ad valaki valamit, a hova és a mi neki tetszik. De az embernek mégis vannak kötelezettségei: egyháza s vallásának tanügye iránt legelső sorban. Mit tesznek gazdag és kevésbé gazdag, de tehetős izraelitáink saját tanügyükért? Semmit! Hisz még a más vallásfelekezetek iskoláiba járó gyermekeik vallás-tanárát is csak úgy soron kívül tartják s ez az egyes növendékektől kapja a fizetést. Hogy milyet, mennyit, azt megmutatja aztán a bizonyítvány, de melynek értékéről szabad legyen nem szólanom — ezuttal.

Vajjon nem volna e szép, nemes, igazi polgárokhoz illő cselekedet, ha azt hallanók, hogy Steinfeld Ignác vagy Steinfeld Antal elnöke alatt egy bizottság alakult, mely egy izraelita vallásu fiú- és leányiskolát állít fel, külön díszes épületben, gazdag, a kor igényeinek megfelelő felszereléssel, hol képzett tanerők magyar szellemben nevelik az izraelita gyermekeket. . . .

De mikor lesz ez így. . . . Valaki mintha azt mondaná: Ime antiszemita vagy! Ki akarod tuskolni a ref. iskolákból az izraelita gyermekeket. . . . Külön akarod őket választani, hogy annál inkább feltűnő legyen a vallási különbség!

A feleletem rá az, hogy nem akarom. Itt van a kath. gymnasium, vagy elemi iskolák. Ki gondolt arra, hogy ezek növendékei ki vannak taszítva a ref. vallásuak kebeléből? Senki. . . . Mi közünk ahhoz, hogy hol tanult valaki, csak tanuljon becsületesen. A mikor közzélenk jó, keblünkre öleljük, mert reméljük, hogy felvilágosodott korunkhoz méltó nevelésben részesült.

Ha a kath. egyház is úgy tenné, mint az izraeliták, akkor ma el nem bírható teher nehezednék, áldozatoktól vissza nem riadó városunkra és ref. egyházunkra. De ök számos osztályu külön iskolát tartanak fen és áldoznak, buzgólkodnak azoknak felvirágozásáért.

Nem tehetnék-e ugyanazt izraelitáink? Aligha nem. Csak kezdeményezni kell s a dús-gazdag indítsa meg az áldozatok sorát, akkor tisztelés és becsülés hervadhatatlan koszoruját nyerendik el!

Simonides

— Értekezlet. A derecskei, érmihályfalvai, micskei, margittai és székelyhídi szolgabírói szakaszokban lakó megyei bizottsági tagok f. hó 16-án értekezletet tartottak.

A következő határozatokat hozta. Egyhangulag kimondott, miszerint az értekezleten képviselt szolgabírói járássok megyebizottsági tagjai az előterjesztésben foglalt czélok elérésére állandóan tömörünek, illetve szövetkeznek. Elnökül Balogh Lajos, alelnökül Penkert Mihály, jegyzőül Fándy József, helyettes jegyzőül Kovács Marczel és Fényes Aurél választottak el. A jelen alkalommal elválasztottak tisztségüket 3 évig viselendik. Egy — 9 tagból álló — intéző választmány alakították, az elnöki előterjesztésben foglalt hatáskörrel. Ezen választmányba öt tag Székelyhídről és négy tag a szövetkezett szolgabírói járássokból választandó. Az intéző választmány megfolytató és támogatandó. Az intéző választmány megbízott, hogy a megye gyűléséhez indítványt adjon be az iránt, miszerint a közgyűlés tárgyai a bizottsági tagokkal 8 nappal a gyűlés előtt közöltesse. Az intéző választmány megbízott továbbá, hogy f. év november havában a választandó tisztviselőket illető megállapodás létesítése végett értekezletet hívjon össze. Kimondott végül, hogy senki ne az ötvenes választmány, esetleg az általános értekezlet megállapodásától elterelőleg támogatás nem igértetik. Törököndi fog az értekezlet, hogy a jelen nem lévő bizottsági tagokat hasonlóképpen megnyerje. Kimondja egyszersmind az értekezlet azon irányelvet, hogy novemberi gyűlésén minden érdekelt kellel méltányolva kívánja megállapodásait létesíteni, Ezután követendő megállapodások létesítésére jogosított ötvenes választmány alakítottatott.

— Taktika. A „P. N.”-ban olvassuk a következő a mily felháborító, a mai viszonyok között ép annyira nem lehetetlen Tisza féle taktika ezen tervét:

„Képviselői körökben már is élénk megbeszélés tárgyat képezi azon kérdés, hogy a horvát-ügy milyen formában kerül majd a képviselőház elé? Ha ez ügyben csak a területi ellátás, vagy egyes képviselők részéről határozati javaslat benyújtása történik, úgy az ügyben csak az illető képviselő szólhatna, a mi nem felel meg sem a szituációnak, sem a kérdés jelentőségének. Mindkettő azt igényli, hogy az ügyet az egész ház tárgyalja, a mi csak akkor történhetik, ha arról a kormány jelentést tesz, mely a ház tanácskozásainak tárgyát képezné.”

Nagyon azt véljük, hogy a kormány ezen vakmerő s inkább egy sikkasztó vasuti konzorciumhoz, mint a magyar parlamenthez s kormányhoz illő, gyalázatos cselofogással és aztán az eddig oly pontos szavazó-gép segítségével fog akarni átcsuszamlani a horvátválság és zsidótörvénytelenség kérdéseire; de felteszük egyrészt ellenzéki pártjaink eszélyességétől, másrészt egész parlamentünk becsületességétől, hogy nem fogják ily aljas cselszövényvel végtelenségig felháborítani az ország kedélyeit!

— Az eszöki katasztrópha. A szakértői kihallgatásban, mely az eszöki vasuti hidnak most egy éve történt beszakadása tárgyában a pécsi törvényszék előtt öt napon át tartott, a szakértők nyilatkoztak, hogy a hatodik hidjárom czölöpjeinek tejes álamosítása volt a katasztrópha oka. A mellékkérdésekre nézve a szakértők nevezeti eltérők voltak. Tekintve a vádlottak előtt meg nyitva álló jogorvoslatokat, a végvártalás csak december hóban fog megtartani.

Helyi hírek.

* Városi bizottsági rendkívüli közgyűlés lesz ezombaton d. e. 9 órákor, melynek tárgyai a következők: 1. Tanácsai előterjesztés a sertéshizláló és előleg kölcsönző tetsulat azon kérése tárgyában, hogy a város törzs vagyonából 20 hold föld sertés hizlalda települ örök tulajdonképen átadássek. 2. Ugyanaz, az Apafa erdő mellett levő legelő földnek a bérletből való visszavéte iránt. 3. Ugyanaz, az erdősegi vagás tereken, a legeltetésre nézve 15 évi tilalmat elrendelő miniszteri intézmény tárgyában. A közigazgatási bizottságból kilépendő tagok helyeinek betöltésére nézve határidő kiützése. Jegyzés: Figyelmeztetnek a bizottsági tag urak, hogy miután a sertéshizlalda települ szolgáló 20 hold földnek a város törzsvagyonából való átadását kérő folyamodás felett, a törvény értelmében a közgyűlés összes tagjainak általános többsége hozhat érvényes határozatot: a közgyűlésen megjelenni méltóztatassanak.

* Révész Bálint püspök ur a király Szegeden időzése alkalmára bejelentette odaérkezését a hatóságok; úgy tudjuk, hogy városunkból többen fognak ez alkalmából Szegedre átrándulni.

* Igazgató-tanár választás. A főreál-tanodához, az elhunyt Gelsen zey Pál helyére, miut lapunk tegnapi számában is említettük, Fazekas Sándor okl. tanár lett megválasztva egyhangulag, ki ez intézetnél csak 1 évig működött ugyan, de ezen időt elég volt arra, hogy a felügyelő bizottság megismerve szép tehetségét, ez intézet élére állítani, meltonak találja őt. Ezuttal egy évre lett megválasztva, de kétségtelen, hogy állandósítása nem fog elmaradni — Mi öszinte szívből kívánunk szerencsét a fiatal igazgatónak, s most meg vagyunk győződve, hogy e tanítézet szilárd alapra fektetve, fel fog virágozni. A felügyelő bizottságnak pedig első teendője lesz bizonyítani, hogy egy új tanárt fog még alkalmazni, s Fazekas Sándor tantárgyainak némelyikére, mert az a tanítás sikeres eredményének lehetne gátolója, ha minden ok nélkül — talán csak az 1000 meggazdálkodása miatt, — a tanárok tulterheltenének, a mit különben az új törvény sem enged meg.

* Gyűlések. Ma delután két gyűlés is lesz megtartandó a városházban. A nagy tanácssteremben lesz a nöegyleti, a kis tanácssteremben pedig a debreczen-nánási vasút érdekében tartandó gyűlés.

* Színházunk ma lett megvizsgálva új-ból. Jelen voltak a vizsgálóknál: Simonffy Imre kir. tanácsos polgármester, Papp Ferenc és Boczkó Soma főjegyzők, Kovács Sándor főügyész, Körner Adolf főkapitány, Mesáros József kir. törv. bír., Tikos Imre mérnök, Antalovics gázgyár igazgató, Telegdi színház felügyelő. A megjelített vizsgálat, minden elrendelt munkálatot rendesen elkészítettek talált, de némely pótlások tűzmenetességi szempontból szükségesnek látszanak még, különösen a festő teremben, melyeknek azonnal való eszközése elrendeltetett.

* Kerti szüretnek határnapjai. 1883-ik évben október hó 3—4. napjain Csapó, Homok, Vén és Széchenyi. — Október hó 10—11. Seta, Sesta, Uj és Varga. — Október hó 11—12. Téglás, Csige és Posta. — Október 12—13. Hatvan utca i, Köntös és Tóczós. — Október 15—16. a Böldogfalvai kertekben.

* Honvédeink nagy éjeli gyakorlatra indultak ma delben 12 órákor; meg pedig a 42-dik zászlóalj ment Monostor-Pályi alá, a 46-ik zászlóalj pedig Szlavy zászados parancsnoksága alatt V. Percs alá. Este tábornog-

— Tanár: Hogy büntetik a hamis tanúszerzőt?

— Jel: 222. §. Ki bunvádi ügyben hamis tanut szerz: Büntetésül három évi börtönt nyer ez. Kihagy ügyben pedig Hat hora fogházba vetik.

223. §. Polgári ügyben hamis tanu szerzőre Két évig vizgáland a fogházak orre. Ezer forintját is — ha volt! — megírattja. Elveszi azt töle, törvény akarattja. Száz forintos perben szelidebben bannak: Négyzáz forint — hat hét élegnek találnak; Egyelmi dologban hat hó elegendő, (Ügyvéd, bíró tehát szába sem veendő!)

— Tanár: Mi az öncsonkítás? — Jel: 451. §. Ki magát csonkítja, hogy legyen „untáglík” Három évre csukják, mikor kiviláglik. S két ezer forintot kivetnek reája; Ki részes volt benne, azt is ilyen varja. . . .

— Tanár: Mi a rágalmazás? — Jel: 256. §. Másról, többek előtt, bár ök nem voltanak együtt, A ki olyan tényt mond, melyt az bünerbe vethető; Vagy pedig olyasmit, hogy amazt megveheti bárki; Rágalomért hat hó fogház suttandja az ípéit. Ötszáz florest fizetend.

259. §. De ha azt, amit állit, Nyomatvány vagy kép utján terjeszti; egy évig Terjed a fogsá; más s tetejébe fizethet egy ezrest.

A szigoru tanár a jelöltnek e fajta esz-

A »DEBRECZEN« TÁRCZÁJA.

Sajtószabadság.

Sajtószabadság! a mi pajzsunk, Ha gazdaság támad ellenünk! Ok hányszor győztünk eszme által, Mert isten és a toll velünk!

Sajtószabadság! nagy nevedben Van a szabadság is maga! Te vagy az eszme bajnokának Fényes, vezérlo csillaga!

Te vagy a végtelen igazság, Mely harczol, győz és bosszút áll... Ha elnémitják a te ajkád, A jognak sorsa lesz . . . halál.

Te vagy a nép jogának öre, Töled remegnek a világok . . . Ne féljetekek népek, világek! Mig ez a csillag fenn ragyog!

Ne féljen a szegény, ne higyeje Az árva sem, hogy védtelen . . . Orzi ötét és a magasból Védi e csillag szüntelen.

Ne hagyjuk fényt kialudni, Vessük meg, a ki ellene! Bilincsbén a jog, ha kialvék Sötétte válik börtöne!

Kriminális költészet.

A művelődés — Goethe szerint — már az ördögöt is „megnyalta” és mégis e saját-ságos gusztyus dologban a kultura messze elmarad a poezis mögött, mert az magának még az ördögnek is furcsább objektumokat választ.

Hogy a latin előszókat s a főnevek némi szabályait hexameterekben tanuljuk, az nem különös, mert megszoktuk, de ha vegytant találunk komoly versorokban vagy a nögyógyászatot ötödfeles jambusokban, akkor a költészet ezen terfoglalásán méltán csodálkozunk.

A vegyes- és orvos-muzsa, ime, társat nyert a „büntető” muzsában, mióta egy talá lékony fő idót és fáradságot vett a egész magyar büntető törvénykönyv versbe szedésére.

A mű legközelebb kikerül a sajtó alól*) s mi a próbaivek alapján már most bemutatjuk az eredeti dolgozatnak némely részletét t. olvasóinknak.

Eredetinek mondjuk a dolgozatot, mert habár van hasonló német munka is, a német auktorok egészen tréfának vették a dolgot, mig ami kollégánk úgy látszik azt czeleozta, hogy a kellemest a hasznossal összekapcsolja és a büntető törvény tanulását is könnyítse. Erre mutat azon gondosság, melylyel minden büntett, minden vétség és azoknak minden alfaja, paragrafusról paragrafusra hiven meghatározatik a büntetés mértéke kiszabatik és

*) A magyar büntető törvénykönyv a büntettek-ről és vétségekről (1878. V. tcz.) Verseke szedte jur. u. dr. Deodatus. Eggenberger féle könyvkereskedés. Ara 80 kr.

inkább a verstan mint a helyes meghatározás esik áldozatul.

Igy azután megeshetik, hogy ha a professzor megkérdezi a vizgázótól: „Amice, melyek a büntetésnek?” A reményteljes ifju erre doktor Deodatus verseivel felel:

Ime: halál, fogház, államfogház, meg a börtön. Fogház, penzbírság — sújja jegyest a gonosz.”

— Tanár: Mennyi időt töltenek a fe-gyenczek friss levegőn?

— Jelölt: 20. §. Friss levegő nem sok, Alig méltó szóra: Ha a doktor meg nem toldja, Naponként egy óra.

— Tanár: Mik a hivatalvesztés követ-keményei?

Jel: 55. §. 1) A hivatalvesztésre ídőt hivatalja veszendő, Nyug- vagy kegydíjját veszté s ilyenekre igényét; 2) Közjegyző- ügyvéd nem lesz, se tanár, se tanító; 3) Nem visz gyámságot, sem gond-nokságot azontul; 4) Rend- és diszjelei, nyilvános címei vesznek; 5) S mindezeket nem lesz képes megkapni időig.

— Tanár: Kik a „hozzátartozók” a büntetőjogban?

— Jel: 78. §. Fel- s lemenő rokonok, testvérek és unokatestvérek, Sógorok és jegyesek s még köze-lebb rokonok; Tapszule, tápgyermek, házastárs s etül a testvér; A ki örökbe fogad s a kit örökbe fogad.

nak ötni az az előrsi sz kezdődni a Debreczen felé a gyako harcziars mod jes felszerel menethen von

* Mege mely a szinh rosunk terule k ó Soma t. és szakismer niszterium al hoz leküldet példányt tov teni kíván a deület, köze deka dologot.

* Hogy Onnan írják B. ur, ki ke vagy amint s sertései aló menők látás Ezen szafalt ha reá lépse pánokat bel igit: a lassu azon gyönyör helyen elme rában szekel hallhatja, har állatnak nya nek, a lánc csizma és na vardon” kere hogy as egy és a rendőrs korszakában dásról? Maj

* Befit szőlőjének t szüreteléshez nem érkezett pítányg rész betiltatott.

* Elenk színház előtt. már lakashoz a régi jó isu már megkezo már lefolyik a korolják „a mennyiben bir pitott törvény felmerülő esed u tag is, kik veszettek, a k zura alá ves „Sarga eskö neliar”, drame operette.

* Születe 16-ikától 23-ig 33. (törvénytel 4) zsidó l. — tas meg nem e * Köszöne Lászlóne urno folyóirattal vol nyomdászok es tarta megajand manyozott mag lyóiratoknál is adást tek. Fric közölni. — To csak ezen kor müvel és egy

mecezerében jogászaink bizo sem mucnoted nem teszi feles vényt és a kor Az is me kedvt ügyesz. perben is elke hallatja magát 71. §. mire Dr. Hom 89. §. 93. §.

A közlöt szerző változat formát a nagy egészen hexame musokban vanu nyen folyik, a szerűek, s a ki mindenesetre e ismer rá a tere nem eng közöljünk a mü nagyobb részé

